

РЕЦЕНЗИЯ

от

От доц. д-р Соня Тотева Женкова, дм

МУ, София, Катедра по психиатрия и медицинска психология

**Бивш Директор на Държавна психиатрична болница за лечение на наркомании и
алкохолизъм**

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор”

Научна специалност: Организация и управление извън сферата на материалното
производство/в здравеопазването/

Автор: Иван Георгиев Попов, докторант към Факултет по обществено
здравеопазване. Катедра по икономика и управление на здравеопазването, МУ, Варна

Тема: УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОГРАМИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА НАРКОМАНИИ
ОСНОВАНИ НА КУЛТУРАЛНИТЕ ОСОБЕНОСТИ НА ОБЩНОСТТА

Представеният дисертационен труд е на актуална и значима тема като осветлява важни аспекти от превенцията на употребата и злоупотреба с психоактивни вещества. В последните години все по-често се говори за необходимостта от цялостен, интердисциплинарен подход за превенция на употребата и злоупотреба с дроги, при който да се отчитат всички фактори, оказващи влияние върху явлението..

Както се изтъква в **литературния обзор** на дисертацията, ефективността на програмите за превенция на наркомании зависи от това, дали те са разработени съобразно специфичните особености на общностната група, която е целева група на интервенциите.

Дисертационният труд е с общ обем от 137 страници и е структуриран във: въведение/4стр./, основен текст в три глави/120стр./, заключение/2стр./ и списък на използваната литература/10стр./. Основният текст съдържа 3 фигури, 16 таблици, 7 карети. Цитирани са 147 заглавия, от които 138 на английски език и 9 на български език.

ЦЕЛ И ЗАДАЧИ

Формулирани са ясно и отразяват цялостната концепция на автора и доброто познание на проучвания материал.

ЦЕЛТА на дисертационния труд е да се разработи концептуален модел за управление на програми за превенция на наркомании сред дадена общност, основан на нейните културални особености.

За изпълнение на целта авторът си е поставил следните задачи:

- 1 .Да се анализират факторите,окозващи влияние върху употребата на психоактивни вещества в достъпната литература.
2. Да се проучи употребата на психоактивни вещества сред две специфични общностни групи,като се идентифицират специфичните за двете общности модели на употреба на ПАВ и факторите,които влияят върху употребата на психоактивни субстанции сред двете общностни групи.
3. Да се извърши сравнителен анализ с резултатите от предходни две собствени изследвания,като се регистрира динамиката на употребата на ПАВ през годините.
- 4 .Да се формулират и обобщят във вид на концептуален модел насоки за изграждане и управление на програма за превенция на наркомании сред специфични културални общности.

За целта на дисертационния труд са избрани ромска общност и младежка популация/етнически българи/ в гр.Варна като две специфични общностни групи. От друга страна,изборът на двете общности е свързан с непосредствената практическа дейност на автора и възможността да се проследят тенденциите и динамиката в употребата на ПАВ сред двете групи чрез сравнителен анализ на резултатите от настоящото проучване с резултати от аналогично изследване ,извършено от автора на дисертационния труд преди значим период от време.

МЕТОДИКА НА ПРОУЧВАНЕТО:

Авторът описва точно и ясно методиката и инструментариума на проучването.

Обектът на проучването е двукомпонентен,съставен от две различни групи-ромска общност и младежка общност/формирана от етнически българи/ и е в пряка връзка с професионалната ангажираност на автора с тези общности.

Проучванията сред двете общности използват качествени социално-антропологични методи ,тъй като те са най-подходящи за регистриране на процеси и явления,които не могат да бъдат проучени основно чрез стандартни въпросници и анкети.

Една от най-отличителните характеристики на двете проучвания е използването на метода „наблюдение на място” или „включен наблюдател”,при който изследователят присъства на мястото,където може да наблюдава директно и непосредствено употребата на психоактивни вещества.По този начин се регистрира не само какво казват респондентите,а и какво правят във връзка с предмета на проучване.

В допълнение е използвано полуструктурирано интервю,проведено през периода май-декември 2015год.Информацията е анализирана и систематизирана по области,свързани с предмета на изследването.

Използваната методика сама по себе си е оригинална и дава обективни резултати.

Авторът извежда обща характеристика и динамика на употребата на ПАВ сред ромската общност,което е ценен принос предвид актуалността на проблема.

В глава втора е описана обща характеристика и динамика на употребата на ПАВ сред ромската общност.По важни отличителни черти са:

-комбинирана употреба на ПАВ:маришуана и алкохол,хероин и алкохол,алкохол и синтетични ПАВ.

Първоначалната употреба на хероин или амфетамини в повечето случаи се извършва в присъствието на други,по-опитни консуматори на на дроги.

Като цяло ромската общност е слабо информирана относно проблемите и рисковете ,свързани с употребата на ПАВ.Основен източник на информация са близките и роднините на тези,които употребяват дроги.

Сред групата младежи/етнически българи/,основната употребявана незаконна субстанция е маришуана.За тази група е характерна социалната /групова/и рекреационна употреба на ПАВ.Употребата често служи като маркер за групова принадлежност и идентичност.

Сред младежите е разпространено вярването,че за тях няма сериозен риск от настъпване на здравни вреди.

Основни източници на информация относно ПАВ са приятелите,съучениците и интернет.

Авторът описва общи и специфични модели на употреба при ромска и младежка общност и динамика на явлението през годините.

Най-съществените разлики в моделите на употреба на ПАВ при ромската и младежката общност са по отношение на начините, причини и контекста на употреба, информираността, възможностите за подкрепа, както и по отношение на ефектите за здравето и свързаните с употребата рискове.

Сред ромската общност се регистрират наличие и употреба на нови ПАВ; употреба и сред жените и появата на семейства, в които всички членове употребяват наркотични вещества. Това е важен за практиката извод.

В ГЛАВА 3, авторът дава обща характеристика и предназначение на концептуален модел за управление на програма за превенция на наркомании, базирана на културални особености на общността.

Концептуалният модел е представен на Фиг.3.1 и съдържа три взаимосвързани компонента, дефиниращи проектирането и управлението на програми за превенция на наркомании и факторите, определящи културалните характеристики на общността целевата група, на които проектирането и управлението трябва да бъдат основани.

Описани са подробно компонентите на модела;

- Анализ на ситуацията;
- Дефиниране на целите и задачите на програмата;
- Изграждане на стратегията на програмата;
- Избор на подход;
- Организационно осигуряване;
- Оценка на програмата и обратна връзка

Компонент 2, съдържа факторите, определящи спецификите на общността;

Описани са подробно социокултуралните фактори като стигма и срам при проблемни ситуации и болести; изразяване и потискане на емоциите; предпочитаната семейна структура; степента на значимост на народните поверия и мъдрост и др.

Компонент 3 описва дизайна на програмата;

В таблици е представена общата характеристика на превантивната програма, условия за развиване на културална представителност и др.

Табл.3.7. представя общи принципи на интервенциите и услугите.

Систематизирани са видовете интервенции , ясно и точно са описани.Това може да послужи за написване и издаване на методически ръководства,от които има голяма необходимост през последните години.

ПРИНОСИТЕ от изследването са сведени до пет и в своята съвкупност адекватно отразяват основните резултати, осмислени в контекста на данните от литературата.

Основните **приноси** на дисертационния труд, лично според мен са безспорни;

1. Разработен е цялостен методологичен комплекс /подход,методи и инструментариум/за изследване на употребата на ПАВ сред ромска и младежка общност.
2. Проучен е контекстът на употреба на ПАВ сред ромска и младежка общност,като са идентифицирани специфичните за всяка от двете групи особености.Изведени са общите за двете групи /ромска и младежка/характеристики на употребата на ПАВ.
3. Проучени са нагласите на представителите на две общности/ромска и младежка/,относно употребата и видовете ПАВ,както и към официалните програми за превенция.
4. Регистрирана е динамиката на явлението и устойчивите във времето фактори относно употребата на ПАВ сред ромска и младежка общност.
5. Разработен е концептуален модел за създаване,провеждане и управление на програми за превенция употребата на ПАВ,при който се отчитат културалните особености на общността.

Обобщена оценка

Дисертационният труд е написан на 137 страници и включва 147 литературни източника на кирилица и латиница. Авторефератът и публикациите по дисертацията отразяват действителното съдържание на дисертационния труд и го представят по адекватен начин. Дисертационният труд е лично дело на Иван Георгиев Попов, който има траен интерес към тази проблематика. Публикациите в списания свързани с дисертационния труд са общо четири. Иван Г.Попов е единствен автор.

Заклучение

Дисертационният труд на тема „ Управление на програми за превенция на наркомании основани на културалните особености на общността” разработен от Иван Георгиев Попов, докторант в Катедрата по икономика и управление на здравеопазването, Факултет по обществено здравеопазване, МУ”Проф.д-р П.Стоянов”,Варна, е посветен на значима в теоретичен и практически план тема, осъществен е на високо творческо ниво и притежава безспорни приноси. Всичко това ми позволява с висока степен на убеденост да му дам позитивна оценка и да препоръчам на уважаемото жури да присъди на Иван Георгиев Попов,образователна и квалификационна степен „Доктор” по професионално направление :3.7Администрация и управление,научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство/в здравеопазването/”

10.02.2019г..

Рецензент:

/Доц. д-р Соня Тотева Женкова дм/